

har han næppe troet, at det skulde blive ved ham, men jo ældre han blev, desto ungdommeligere viste hans Skaberkraft sig, og paa sine gamle Dage, efter et Livs Syslen med den gamle Kirkesang, skænkede han den danske Menighed en Række Salmemelodier i Kirkestil (de fleste findes i førnævnte Samling af 1918), egne Kompositioner i bevidst Tilslutning til den gamle Tone.

Man vil næppe tro, at et enkelt Menneske har kunnet skabe saa mange Melodier, paa een Gang kunstnerisk værdifulde og egnede til at bære Menighedens Tale ved Gudstjenesten — man kan kun forstaa det, naar man tænker paa, at det, der gav ham Skaberkraft, var hans Idé: Kirkesangens Genfødselse levendegjort i Historiens Aand, og at han satte sit Liv ind paa denne Idé. Hans Melodier er i Virkeligheden hævet over en almindelig æstetisk Vurdering; deres Storhed er den klassiske Skønhed: at de altid udtrykker det, de skal, og intet mere, at Melodierne, som han selv saa ofte har sagt det, »skal være Tjener for Ordet, lægge sit ja og Amen til Ordet».

Jeg gentager tilsidst: hvad mange forgæves har forsøgt (f. Ex. de katolske Kirkemusikeres mislykkede Forsøg paa at komponere i Palestrinastil), er lykkedes for denne enkelte Mand: at leve sig saa stærkt ind i en Musikstil, der gennem Aarhundreder kun var Tjener for Kirkens Ord, at han kunde faa dens kirkelig-folkelige Tone til at klinge endnu en Gang gennem sine Toner. Ved ham er den gamle Kirkesang vakt til nyt Liv, og gennem hans Melodier har den vist sin Evne til at leve videre, til at forny sig selv. Det er hans store Gerning, det er i Virkeligheden hans Sags Sejr.

»Dansk Kirkesang» er ikke alene et af dansk Aandslivs største Monumenter; Værket er tillige rent musikalsk set saa højtstaaende, at jeg vil mene, at ogsaa andre Landes Kirkemusikere — især de skandinaviske Landes — kan have det største Udbytte af at studere det. Den, der vil trænge nærmere ind i Laubs Synspunkter, vil jeg henvise til hans Bog, »Musik og Kirke» (Gyldendal., 1920) — en af de bedste Bøger om Musik.

Mogens Wöldike.

Kyrkklockor.

Mats Åmark: *Kyrkklockor, Klockare och Klocksägner i Dalarne*. Dalarnes Hembygdsförbunds skrifter 6. En studie över Dalarnes kyrkklockor i historien, kulturen och folktron. Diakonistyrelsens förlag 1928. Pris kr. 6: 50.

Sveriges grundlärdede expert på kyrkklockor och allt vad därmed hör samman har med sitt arbete om Dalarnes kyrkklockor, klockare

och klocksägner lagt ett högst betydande arbete till sina tidigare inom sitt forskningsområde. Med en outtröttlig samlarflit har han sammanbragt materialet till denna sin sista avhandling ur domkapitlets i stiftsstaden protokoll från gångna århundraden alltifrån biskop Erasmi tid, från kyrkoarkivens anteckningar, från kammararkivets fogderäkenskaper, från riksarkivets handlingar om »Klockskatten». Till detta material fogar han så en stor skatt av muntligt meddelade sägner och seder, som han vid sina bygdeforskningar samlat. Allt sammanföres mot en bakgrund av och fogas in i det kyrkohistoriska och allmänt religionshistoriska sammanhanget.

Arbetet har en dubbel syftning: en liturgisk, kyrkohistorisk och en allmänt religionshistorisk. För anmälarer ter sig avgjort den förra såsom den betydelsefullaste. Här ges, i avhandlingens första del, en omfattande teckning av kyrkklockornas härkomst och ekumeniska bruk, av den medeltida invigningen, »dopet» av klockorna, vartill lägges skildringen av reformationstidens hållning till klockorna, och särskilt intresseväckande blir ju detta kapitel för Dalarnes vidkommande genom den tillspetsning, som saken där fick genom klockekriget med dess snöpliga avslutning.

Avhandlingens andra avdelning, om kyrkklockornas liturgiska bruk, följer samma historiska utvecklingslinje från medeltiden och till senaste tid, varvid författaren, liksom i övriga avdelningar, visserligen formellt behandlar Dalarnes kyrkklockor men reellt ger icke en provinsiell utan en ekumenisk skildring. Det måste betecknas såsom ett av detta arbetes största förtjänster, att det sätter de olika delarna in i det större kyrkohistoriska och liturgiska sammanhanget.

Den tredje avhandlingen behandlar kyrkklockorna i folktron. För den, som inte är riktigt folkloristiskt och religionshistoriskt biten, ter sig denna avdelning i jämförelse med de båda tidigare mindre betydande. Men anmälarer är gärna villig att erkänna sin bristande sakförståndighet.

De båda första avdelningarna utgöra under alla omständigheter ett värdefullt tillskott till vår icke alltför omfattande liturgiska litteratur. Varje bidrag, som skänkes till skingrande av det dunkel, som ännu råder på många punkter av vår liturgiska historia, måste tacksamt erkännas. I all synnerhet, när det, såsom här, tillåter jämförelser och paralleler med närliggande områden och övertygar en genom skarp-synt grundlighet.

Törhända behöver det påpekas, att avhandlingen icke är vetenskaplig i den betydelse, att den är torr och tråkig. Det är sprudlande fart och liv i skildringen, och man bryter inte gärna av kapitlet, innan det är till ända. Författaren kan inte heller göra anspråk på att kallas

vetenskaplig i så måtto, att han skulle stå likgiltig eller kall inför sitt objekt. Man blir ofta varse i den historiska framställningen, inte minst av klockekriget, var författarens sympatier ligga. Man förstår, vad som drivit författaren till de många årens trägna forskarmöda: den kärlek till saken, som ej är en motståndare men en bundsförvant till verklig saklighet.

Vid den underhållande undersökningen om klockornas liturgiska bruk kommer författaren bl. a. in på frågan om antalet slag vid klämtningen. Officiella föreskrifter saknas, men han synes hava funnit, åtminstone för Dalarnes vidkommande, att de plägade vara nio. Här må därför meddelas en avvikande sed, som kom till min kännedom härom året, då fråga uppstod om att återinföra den dagliga klämtningen i församlingens kyrka. En av mina kyrkovårdar, barnfödd i en grannförsamling, meddelade mig, att de därstädes plägade klämta tio slag på morgonen, sju på aftonen. En sådan klämtning ger ju möjlighet till en djupt religiös tolkning: dagen börjas med en rannsaking inför dekalogen och avslutas med Herrens bön.

På tal om klämtningen har författaren — sid. 105 — framkastat den tanken, att den gamla pro pace-psalmen, 303 i Sv. Psb., vilken som regel avslutade 1600- och 1700-talets högmässor, sannolikt varit en rest av bortfallen vesper och completorium. Ett sådant antagande förutsätter, att vespern och completoriet verkligen mera allmänt fogats till högmässan, som ju dock i det ojämförligt övervägande flertalet av fall var förmiddagsgudstjänst. Bevisligen har ju lördagens och i all synnerhet helgdagsaftnarnas vesprar, som alltså föregingo och ej efterföljde högmässan, levat segast kvar. Att pro pace, som förmodligen hörde till det insjungna arvet från den gamla Tidegården, flyttades över till mässan, när psalmsången begynte bli allmännare i densamma och sedan versen för överheten tillfogats, torde väl kunna finna sin naturligaste förklaring i att den gav uttryck åt ett behov, som de många krigen skapade. Skulle författarens förmodande vara riktigt, hade den gamle ärkebiskopen i 1571 års kyrkoordning förgäves stipulerat: »Ottesong och Afftonsong skal alla tidher om åhret så wäl J Longfastonne och Dymbelwekonne som ellies på sin retta tiidh hållen wärda. Så at man ingen Afftonsong håller för Middaghen eller Ottesong effter Middaghen såsom tillförenne haffuer pläghat skeep utaff ganska ringa orsaker».

Arthur Adell.